

Anarchia i francuski teatr sprzeciwu społecznego 1880–1914. Antologia przekładów, redakcja i opracowanie Tomasz Kaczmarek, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, ss. 256.

W szkicu otwierającym zbiór Tomasz Kaczmarek próbuje dociec przyczyn nikłego zainteresowania myślą anarchistyczną wśród dzisiejszych Polaków. Przypominając skomplikowaną sytuację geopolityczną Polski porozbiorowej, autor konstatuje, że owa „niechęć wydaje się zupełnie normalnym odruchem z powodu historycznych uwarunkowań” (s. 10). W tym kontekście zrozumiałe staje się pytanie o celowość wydania sześciu sztuk przedstawicieli teatru sprzeciwu społecznego. Badacz ma nadzieję, że zaproponowane czytelnikowi utwory przynajmniej po części pozwolą zrozumieć „atmosferę panującą w owych gorących czasach” (s. 11) i uzupełnią niepełny obraz dramaturgii francuskiej. Niebagatelne dla wydania utworów jest z pewnością to, że przez długi okres „teatr wojujący” był znany jedynie garstce „niestrudzonych poszukiwaczy”, gdyż dopiero w 2001 roku ukazało się pierwsze większe wydanie zbiorowe dzieł francuskich twórców.

„Żeby lepiej zrozumieć fenomen pojawienia się teatru sprzeciwu społecznego” (s. 12), Kaczmarek przybliży realia społeczno-ekonomiczno-polityczne, z jakich ruch ten wyrósł. Jako podstawową dominantę warunkującą oddolne działania twórcze wskazuje rosnącą przepaść między uprzywilejowaną klasą wyzyskiwaczy a resztą społeczeństwa, coraz częściej żyjącego na granicy ubóstwa.

Od około 1800 roku datuje się pierwsze wystąpienia przedstawicieli „teatru wojującego”. Anarchizujący intelektualiści i artyści szczydzili z władzy, sięgając po groteskę, satyrę czy konwencję gatunkową farsy, a nawet melodramatu. Zrodzony z buntu przeciw nierówności społecznej i z poczucia frustracji teatr nie oszczędza nikogo i niczego. Pod ostrze krytyki dostają się rządzący, dziennikarze, wojskowi czy kler, „kobiety-pisarki zwalczają również władzę męzczyzn, kładąc podwaliny pod teatr feministyczny” (s. 14). Do przedstawicieli nowej formacji należeli m.in. Octave Mirbeau, Nelly Roussel, Charles Malato, Georges Darien oraz Lucien Descaves, których sztuki znalazły się w prezentowanym zbiorze, dzięki czemu polski czytelnik ma możliwość skonfrontowania postulatów anarchizujących twórców z ich artystyczną realizacją.

(AWG)

Kazimierz Badziak, Karol Chylak, Małgorzata Łapa, Łódź wielowyznaniowa. Dzieje wspólnot religijnych do 1914 roku, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, ss. 708.

Składająca się z czterech części praca jest efektem badań źródłowych na materiałach archiwalnych zgromadzonych w Łodzi i Warszawie, a także kwerend obejmujących łódzką prasę. W trzech pierwszych partiach omawia się społeczne i duchowe aspekty życia wspólnot chrześcijańskich – katolików, prawosławnych oraz wyznawców odmian powstałych po reformacji i później (ewangelików, braci morawskich, braci czeskich, baptystów, adwentyistów i mariawitów). Część czwarta poświęcona została wspólnotom żydów i muzułmanów.

(Red.)

Anna Bednarczyk, *Poezja Syberii na przełomie epok (szkice o romantyce i polityce)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, ss. 236.

Pozycja jest polskojęzycznym wydaniem książki, która w języku rosyjskim ukazała się w 2012 roku. Autorka skupiła się na współczesnej poezji syberyjskiej – analizuje jej stan, przemiany, podejmowane problemy i tematy, poddając analizie dorobek twórców urodzonych i mieszkających na Syberii, jak również tych, którzy zamieszkiwali te tereny czasowo (w wyniku zsyłek, ze względu na pracę w łagrach czy pracę zarobkową). Anna Bednarczyk prezentuje całe spectrum cech właściwych omawianej poezji. Uwagę zwraca również na poetyckie eksperymenty, głównie dotyczące poezji wizualnej oraz śpiewanej – rockowej. Rozdział końcowy podejmuje tematykę wierszy dziecięcych, które – jak zauważa autorka – nie pozostały obojętne na wpływy ideologii i zmian polityczno-ekonomicznych.

(AK)

Maria Berkan-Jabłońska, *Arystokratka i biedermeier. Rzecz o Gabrieli z Güntherów Puzyninie (1815–1869)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, ss. 442.

Książka jest obszernym studium monograficznym poświęconym życiu i twórczości wileńskiej literatki czasów międzypowstaniowych XIX wieku. Przypomina, że Puzynina jest nie tylko autorką pamiętników *W Wilnie i w dworach litewskich*, ale też pokaźnego zbioru liryków, opowiadań i sztuk, które w swoim czasie cieszyły się aprobatą widzów teatru wileńskiego. Losy pisarki oraz jej twórcza aktywność opisywane są w tej pracy w kilku równoległych porządkach. Po pierwsze, biografia Puzyniny traktowana jest jako przykład złożonego procesu zasilania przez część reprezentantów środowisk arystokratycznych i ziemiańskich nowo kształtującej się warstwy polskiej inteligencji. Po drugie, jest to również opowieść o osobie urodzonej i wychowanej w kręgu bardzo tradycyjnych wyobrażeń o roli kobiet, której pasja literacka i ciekawość świata doprowadziły jednak do zmiany konwencjonalnego myślenia. W wyniku swej publicznej działalności Puzyninie dane było odkryć radość twórczej pracy, samodzielności i niezależności. Między innymi o tej przygodzie ze światem i literaturą, w kontekście antropologii literackiej i badań kulturowych, traktuje ta książka.

(Red.)

Czytanie poetów polskiego oświecenia. Adam Stanisław Naruszewicz, edycja B. Wolska, red. B. Mazurkova i B. Wolska, Warszawa 2014, ss. 156.

Edycja dzieł wybitnego twórcy doby stanisławowskiej jest pokłosem obrad, które odbyły się podczas seminarium w Janowie Podlaskim w maju 2014 roku. W zbiorze pomieszczono ponad czterdzieści utworów, w tym ody, sielanki i satyry, teksty o charakterze metapoetyckim oraz refleksyjno-filozoficznym, wiersze okolicznościowe, utwory polityczne, liryki osobiste i „wiersze rokokowe”, a także poemacik *Cztery części roku*. Naruszewicz chętnie podejmował refleksję na temat znaczenia sztuki i literatury (oda *Do Ignacego Witostawskiego, oboźnego polnego koronnego. O złym używaniu poetyki*), odnosił się do postaci Stanisława Augusta (np. *Wiersz radosny, czyli Dytyramb z okazji zupełnego ozdrowienia Jego Królewskiej Mości*), przeciwstawiał się potwarzy i krzywdzącej krytyce (*Do potwarców; Do Zazdrości*), sławił potęgę przyrody (*Oda do Obłoków w czasie suszy napisana*), respektując cykliczność i odwieczne prawa natury (wspomniany już poemacik *Cztery części roku*). Uznanie odbiorcy mogą wzbudzać rozległa wiedza poety, a także celność diagnoz czasów minionych i skomplikowanej sytuacji Polaków u schyłku doby oświecenia (*Głos umartwych*); ponadto sposób tworzenia obrazów i postaci alegorycznych, za pomocą których poeta pragnął kształtować ludzkie postawy oraz ukazywać namiętności i pojęcia abstrakcyjne (np. *Vanitasvanitatum, Do Ignacego Witostawskiego...*).

Publikacja książki wynika z potrzeby zbadania i ponownego odczytania wierszy Naruszewicza, poddania ich analizie w kontekście świeżego, współczesnego spojrzenia na spuściznę królewskiego poety. Wyzwaniem dla literaturoznawców staje się więc reinterpretacja „zróżnicowanej tematycznie, stylowo i gatunkowo spuścizny” czołowego poety polskiego oświecenia. Edycja stanowi zachętę do podjęcia kolejnych analiz i dyskusji dotyczących jego dorobku.

(MG)

Przemysław Dakowicz, *Poeta (bez)religijny. O twórczości Tadeusza Różewicza*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź ss. 2015.

Tadeusz Różewicz przez wiele lat przedstawiany był przez badaczy literatury jako apostata, ateista lub – w najlepszym razie – agnostyk. Do takiego postrzegania autora *Głosu Anonima* przyczyniły się jego własne dzieła, ze słynnymi wierszami *Lament* i *Ocalony* na czele, oraz specyficzny kształt powojennego życia społeczno-kulturalnego, którego komunistyczni inżynierowie wyjątkowo ochoczo akcentowali wątki w kulturze i sztuce współbrzmiające z bliską im ideologią. Przemysław Dakowicz pokazuje, że jeden z naczelnych kręgów problemowych wielowątkowej twórczości poetyckiej, prozatorskiej i dramaturgicznej Tadeusza Różewicza wyznaczają wciąż ponawiane pytania o możliwość wiary i kształt religijności w świecie po katastrofie.

(Red.)

Dominika Dworakowska, *W kręgu problemów edukacji i dydaktyki polonistycznej na łamach czasopisma „Nowe Tory” (1906–1914). Między tradycją a współczesnością*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, ss. 343.

W książce – skierowanej przede wszystkim do nauczycieli oraz specjalistów w zakresie edukacji aksjologicznej i psychologii wychowawczej – opisane są dzieje warszawskiego pisma „Nowe Tory”. Autorka wyszczególniła jego literacką, artystyczną i ideową zawartość, a także uchwyciła niepowtarzalne współbrzmienie edukacji polonistycznej i wiedzy z różnych dziedzin. Wskazała, jak żywo „Nowe Tory” zareagowały na przeobrażenia dydaktyki polonistycznej na początku XX wieku, zwróciła uwagę, że działalność warszawskiego miesięcznika była jednym z ogniw szybkiego rozkwitu polskiej myśli pedagogicznej w Królestwie oraz dynamicznego rozwoju prądów w nauczaniu literatury ojczystej i języka narodowego w zaborze rosyjskim. Można zauważyć, że zreformowana edukacja polonistyczna, która obejmowała m.in. nowoczesne metody nauczania, ćwiczenia stylistyczne, wypracowania domowe, a także kwestię smaku estetycznego stała się jednym z filarów programu pisma.

(Red.)

***Encyklopedia getta. Niedokończony projekt archiwistów z getta łódzkiego*, red. Krystyna Radziszewska i in., Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, ss. 376.**

Drugie po *Kronice getta łódzkiego* wydawnictwo źródłowe oparte o spuściźnię z getta łódzkiego, zawierające ok. 400 encyklopedycznych haseł opracowanych na podstawie rozproszonych po świecie materiałów. Publikacja wzbogacona została ilustracjami i fotografiami pochodzącymi z Archiwum Państwowego w Łodzi. *Encyklopedia...* prezentuje hasła dotyczące ważnych dla getta osób (dygnitarzy, kierowników sklepów czy wydziałów, prawników) i instytucji (służb porządkowych, sądownictwa, tramwaju elektrycznego, przedsiębiorstw), wreszcie – życia codziennego, przede wszystkim – jedzenia, ale i zmieniających się obyczajów.

(Red.)

***Helena Więckowska. Bibliotekarz, historyk, bibliolog*, pod redakcją Jadwigi Koniecznej i Magdaleny Rządowolskiej, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, ss. 126.**

W zbiorze znajduje się dziesięć artykułów, które z różnych perspektyw i z różnym stopniem szczegółowości opisują „jedną z najbardziej znaczących postaci w polskim bibliotekarstwie” (ze *Wstępu*). W trzech pierwszych artykułach Hanna Tadeusiewicz, Piotr Lewkowicz i Irena Łabiszewska przypominają o znaczącym rozwoju Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego w okresie zarządzania nią przez Helenę Więckowską, a także o prowadzonej przez nią działalności seminaryjno-naukowej, która przyczyniła się do

podniesienia poziomu (nie tylko) łódzkiego bibliotekoznawstwa. Z tym ostatnim aspektem ściśle łączy się artykuł Renaty Osiewały, prezentujący bohaterkę książki jako badaczkę z naukową nieustępliwością dążącą do opublikowania korespondencji Joachima Lelewela.

Na swoiste dopełnienie portretu Więckowskiej zdecydowały się Magdalena Rzadkowolska i Agata Walczak-Niewiadomska, spoglądając na dokonania prof. Więckowskiej przez pryzmat haseł zamieszczanych w *Słowniku pracowników książki polskiej*.

Stanisława Kurek vel Kokocińska i Urszula Kowalewska wyszły poza zawodowe ramy i opisały mało dotąd rozpoznany fakt z biografii Więckowskiej, a mianowicie jej przeszło dwudziestoletnią działalność w Polskim Stowarzyszeniu Kobiet z Wyższym Wykształceniem. Także Krzysztof Lesiakowski balansuje na granicy tego, co prywatne, i tego, co zawodowe, wykorzystując materiały aparatu bezpieczeństwa dotyczące Więckowskiej, co stanowi zarazem „doskonałą ilustrację sytuacji polskich elit w czasach Polski Ludowej” (ze *Wstępu*).

Z tego wielogłosu wyłania się spójny wizerunek nieprzeciętnej osobowości. Książka zawiera liczne reprodukcje oraz fotokopie wybranych dokumentów, co wzbogaca jej wartość poznawczą i urozmaica lekturę.

(AWG)

Horyzont dialogu i rozumienia. W kręgu myśli Józefa Tischnera, red. Krystyna Pietrych, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, ss. 166.

Praca wydana w dwudziestolecie nadania księdzu Józefowi Tischnerowi doktoratu *honoris causa* Uniwersytetu Łódzkiego zawiera dwanaście prac skoncentrowanych wokół najważniejszych (i jak się okazuje, wciąż aktualnych) tematów podejmowanych przez autora *Filozofii dramatu*. Pomieszczone w tomie teksty dotyczą m.in. kategorii spotkania (W.P. Glinkowski), wdzięczności (T. Gadacz), stosunku Boga do bycia (J. Piórczyński, K. Tarnowski), problematyki zapośredniczenia w języku i translacji najważniejszych pojęć filozoficznych, m.in. Platońskiej idei dobra (C. Wodziński), związków między językami religii i nauki (R. Kleszcz), sposobów doświadczania obecności wartości w świecie (A. Węgrzecki), pytań o możliwość przezwyciężenia dwudziestowiecznego historyzmu (P. Pieniążek), wreszcie – zagadnienia wolności w planach społeczno-politycznym i indywidualnym (A. Perzyński).

(Red.)

Jerzy Janiewicz, In the Sadow of ForeignTongues. Essays on IrishPoets, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, ss. 196.

Na tę anglojęzyczną publikację składają się studia i szkice, mające charakter zarówno syntetyczny, jak i analityczny. We wstępnym rozdziale Janiewicz zarysowuje specyfikę poezji irlandzkiej w perspektywie diachronicznej, w tym jej relacje z poezją angielską. Kolejne części pracy poświęcone zostały dokonaniom wybranych najwybitniejszych współczesnych poetów irlandzkich: Louisa Mac Neice’a (kontekstem jest twórczość angielskiego poety

Philipa Larkina), Dereka Mahona, Seamusa Heaney'a (autor bada obecność poezji Heaney'a w Polsce – jej tłumaczenia i wpływ na polską lirykę), Michaela Longley'a, Ciarana Carsona i Paula Muldoona.

(Red.)

Eleonora Jedlińska, *Powszechna Wystawa Światowa w Paryżu w 1900 roku. Splendory Trzeciej Republiki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, ss. 250.

Monografia omawia jedną z najważniejszych wystaw światowych, których celem była – najogólniej mówiąc – prezentacja zastosowań osiągnięć nauki w przemyśle. Autorka publikacji, z wykształcenia historyk sztuki, skupiła się jednak „na problemach dotyczących wydarzeń artystycznych” (s. 7), wskazując na szerokie spektrum zagadnień związanych z prezentacją architektury i sztuk pięknych w czasie tych wielkich targów przemysłu. W pierwszej części pracy przybliży „genezę i zarys historii wystaw”, odwołując się do pradawnych jarmarków czy wielkich zabaw publicznych, by następnie przejść do omówienia właściwych imprez ekspozycyjnych. Zagadnienia artystyczne omawiane są w kontekście polityki międzynarodowej prowadzonej przez ówczesne mocarstwa. Paryskie święto nauki i sztuki wiązało się bowiem „z funkcją propagandową, demonstrując potęgę gospodarczą, kulturalną, polityczną, i często militarną państwa, które było gospodarzem imprezy” (25).

W pracy nie zabrakło kontekstów wpisujących zagadnienia artystyczne w dyskurs socjologiczno-filozoficzny („Wystawy Powszechne – urzeczywistnienie idei Saint-Simona”) oraz ukazujących przemiany w sztuce na tle przeobrażeń urbanizacyjno-architektonicznych („Rewolucja przemysłowa i pierwsze wystawy”). Jednak tym, co stanowi właściwy trzon zbioru, są dwie obszerne części w całości poświęcone Powszechnej Wystawie *anno Domini* 1900. Autorka w sugestywny sposób przenosi czytelnika przed imponujących rozmiarów model kosmosu zawieszony przed wieżą Eiffla czy odtworzony na potrzeby imprezy „średniowieczny dramat” ze służbą, sprzedawcami w kramikach, stróżami pilnującymi porządku, w strojach z epoki” (s. 60).

W książce obszerne fragmenty dotyczą polskich artystów, prezentujących swoje dzieła w ramach ekspozycji trzech państw zaborczych. Mimo że artystyczna obecność Polaków została oceniona surowo, odegrali oni rolę w zaakcentowaniu odrębności pozbawionego własnej państwowości narodu, który „nie stał się jednak ani rosyjski, ani austriacki, ani pruski, utracił jedynie osobowość polityczną” (s. 191) – jak można było przeczytać w jednym z powystawowych komentarzy.

(AWG)

Jerzy Starnawski (1922–2012). *In memoriam*. t. 1: *Uczony. Mistrz. Przyjaciel*; t. 2: *Bibliografia osobowa*, red. Maria Wichowa, Łódź 2014, t. 1: ss. 517 + 28 nlb., t. 2: ss. 266.

Dwutomowe wydanie jest pewnego rodzaju „intelektualnym pomnikiem” wystawionym przez twórców książki wybitnemu uczonemu o międzynarodowej

sławie, łódzkiemu filologowi Jerzemu Starnawskiemu, który pozostawił ogromny naukowy dorobek.

W pierwszym tomie na temat życia, publikacji oraz działalności dydaktycznej badacza wypowiedzieli się przyjaciele, współpracownicy oraz inni uczeni. Osobiste wspomnienia połączono z obszernymi komentarzami na temat odkrytych przez Starnawskiego rękopiśmiennych poloników, jego prac edytorskich, przekładów oraz pasji badawczych związanych z antykiem, literaturą staropolską i religijną, z kulturą i literaturą ziemi lubelskiej oraz zamojskiej. W rezultacie zebrane teksty przedstawiają Profesora na różnych etapach drogi życiowej i kariery naukowej, jak też ujawniają wielość kierunków jego zainteresowań badawczych, stanowiąc wielowymiarowy portret niepowtarzalnego naukowego autorytetu. Na całość drugiej części publikacji składa się bibliografia osobowa badacza, natomiast pierwszą część zdobi dodatkowo przedrukowana autobiografia Jerzego Starnawskiego, wzbogacona o zdjęcia z prywatnych zbiorów.

(KO)

Alicja Jędrych, *Polskie serie literackie w XIX wieku. Spis chronologiczny*, Łódź 2015, ss. 181 (wraz z ilustracjami).

Publikacja stanowi rzetelny wykaz polskich wydawnictw seryjnych z XIX stulecia, pełniąc głównie „zadanie informujące i ocalające”, bowiem wiele utworów z XIX wieku znajduje się w tak złym stanie technicznym, iż niedługo mogą stać się zupełnie niedostępne. Książka zwieńczyła niemały trud podjęty przez autorkę: podstawowe źródła opracowanego materiału okazywały się bowiem niejednokrotnie mylące i niewystarczające, a także nastroczały problemów chociażby z rozszyfrowaniem nazwisk mniej znanych twórców. Ostatecznie udało się uporządkować i usystematyzować nieco ponad 90 serii: tych najbardziej znaczących, a także tych popularnych wśród czytelników – propagujących i upowszechniających czytelnictwo, a przede wszystkim dających obraz życia nie tylko literackiego, ale i społecznego. Obok uznanych serii literackich, jak choćby „Biblioteka Narodowa”, „Biblioteka Pisarzy Polskich”, „Biblioteka Mrówki”, pojawiają się także te mniej dziś znane, a równie interesujące, np. „Biblioteka dla Ludu”, „Biblioteka Tanich Książeczek dla Ludu i Młodzieży” czy też seria „Wieczory Powieściowe”, wychodząca jako dodatek literacki do czasopisma „Biesiada Literacka”. Alicja Jędrych w swym opracowaniu przybliży więc stan literatury i jednocześnie stan czytelnictwa na tle skomplikowanej sytuacji polityczno-historycznej w XIX wieku.

Książka zawiera rozdziały wprowadzające do lektury i przedstawiające w zarysie dzieje zjawiska serializacji na gruncie europejskim z uwzględnieniem ogólnych tendencji ruchu wydawniczego w XIX wieku oraz krótkiej charakterystyki historii serii literackich w Polsce. W wykazie właściwym kolejne serie, zbiory, wydawnictwa są ułożone według listy numerowanej chronologicznie, począwszy od roku 1803. Poszukiwania konkretnych serii lub pozycji książkowych ułatwiają dołączone indeksy: nazwisk autorów utworów opublikowanych w seriach, tytułów utworów

zawartych w seriach oraz – osobno – tytułów polskich serii literackich w XIX wieku.

(MG)

Marzena Karwowska, *Antropologia wyobraźni twórczej w badaniach literackich. Świat wyobrażony Brunona Schulza*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, ss. 352.

Pierwsza część książki stanowi bogatą teoretyczno-metodologiczną oprawę, przedstawiającą aktualny stan badań nad antropologią wyobraźni twórczej i mitokrytyką. Autorka omawia koncepcje antropologiczne prekursora badań nad wyobraźnią twórczą w XX w. – Gastona Bachelarda (świadomość rodząca obrazy, fenomenologia obrazu poetyckiego), Nową Antropologię Gilberta Duranda (teoria antropologicznych struktur wyobraźni, pojęcie chreodu) oraz postdurandowskie współczesne kierunki w badaniach literackich. Jest to niezbędny wstęp do części analityczno-interpretacyjnej – próby zastosowania metodologii Gilberta Duranda do badania dzieła literackiego na przykładzie prozy Brunona Schulza. W schulzowskim świecie autorka bada aspekty, ewolucję i hermeneutykę obrazów symbolicznych oraz figur mitycznych o charakterze archetypowym, determinujących twórczość drohobyckiego artysty.

(AK)

Monika Kucner, *Literatura „ziemi obiecanej”. Twórczość niemiecko-języcznych Łodzian w XIX i na początku XX wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, ss. 329.

Książka prezentuje najważniejsze kwestie dotyczące niemieckojęzycznego życia literackiego Łodzi od początku jej przemysłowego rozwoju w latach 20. XIX wieku (wtedy rozpoczęło się też osadnictwo niemieckie) aż po rok 1939. Praca poświęcona została kulturze i oświacie łódzkiej, prasie, rozwojowi różnych form piśmiennictwa, aspektom społecznym i politycznym łódzkiej literatury powstającej w języku niemieckim. Osobny rozdział dotyczy specyficznie lokalnego fenomenu lodzermenscha, jego źródeł i literackich realizacji. Zamykający pracę aneks prezentuje kilkadziesiąt sylwetek twórców: malarzy, pisarzy, dziennikarzy i ludzi teatru związanych z Łodzią tamtego czasu oraz reprodukcje wybranych publikacji niemieckojęzycznych z archiwów łódzkich i zagranicznych. Całości dopełnia obfita bibliografia podmiotowa i przedmiotowa.

(Red.)

***Literatura prze-pisana. Od Hamleta do slashu*, red. Agnieszka Izdebska, Danuta Szajnert, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, ss. 170.**

Książka to pokłosie konferencji „Literatura prze-pisana”, zorganizowanej w 2014 r. w Instytucie Kultury Współczesnej UŁ. Zawarta w tytule kategoria oznacza te spośród praktyk intertekstualnych, które dotyczą większych

całości tekstowych (przede wszystkim tekstów o szczególnym statusie kulturowym) lub konwencji i dowodzą twórczej roli odbiorcy. Zbiór zawiera dziesięć prac poruszających m.in. takie zagadnienia jak: przekształcanie kultury w przestrzeni digitalnej oraz wzorców heteroseksualnych na homoseksualne, transkrypcji *Hamleta* i *Alicji w krainie czarów*, wreszcie – apokryficzności i auto-przepisywania.

(Red.)

Adam Mazurkiewicz, *Z problematyki cyberpunku. Literatura – sztuka – kultura*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, ss. 516.

Pierwsza w rodzimej literaturze przedmiotu tak obszerna praca poświęcona zjawisku fantastyki cyberpunkowej. Autor, badając różne media współczesnej popkultury (literatura, komiks, gry, film aktorski i animowany), ukazuje „wspólnotę wyobraźni” twórców z różnych obiegów, kręgów językowych i kulturowych oraz wskazuje, w jaki sposób kultura popularna zaciera ich granice. Całość – ułożoną w hasła problemowe – poprzedzają metodologiczny wstęp i szkic dotyczący historii fantastyki cyberpunkowej. Do pracy zostało dołączone obszerne zestawienie bibliograficzne, mogące posłużyć czytelnikowi w dalszych samodzielnych poszukiwaniach.

(Red.)

***Miasto w mojej pamięci. Powojenne wspomnienia Niemców z Łodzi*, red. Monika Kucner i Krystyna Radziszewska, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, ss. 168.**

Książka gromadzi odnalezione w niemieckojęzycznych czasopismach i dokumentach archiwalnych wypowiedzi przedwojennych mieszkańców Łodzi, których udziałem – w wyniku tragicznych wydarzeń historycznych – niejednokrotnie stawały się ucieczki i wysiedlenia. Prezentowane wypowiedzi, o charakterze wspomnieniowym, uzupełniają obraz miasta wyłaniający się z naukowych opracowań o ocalone w pamięci szczegóły, pokazują przedwojenną Łódź z osobistych perspektyw.

(Red.)

Arkadiusz Morawiec, *Polityczne, prywatne, metafizyczne. Szkice o literaturze polskiej ostatnich dziesięcioleci*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2014, ss. 301.

Książka jest zbiorem 14 szkiców i studiów literaturoznawczych, które powstawały w latach 1996–2011 i były uprzednio publikowane w czasopismach lub książkach zbiorowych. Dotyczą one przede wszystkim dwudziestowiecznej, a w mniejszym stopniu także dwudziestopierwszowiecznej polskiej poezji i prozy. Są to zarówno analizy pojedynczych utworów (wierszy *Schyłek wieku* Szymborskiej i *Ten oształamiający ruch skrzęcych się obrazów* Międzyrzeckiego, mniejszych i większych tekstów prozatorskich: *Piętna* i *Gruzów* Herlinga-Grudzińskiego, *Snów i kamieni* Tulli,

Zapisków z nocnych dyżurów Baczaka oraz *Zmierzchów i poranków* Szewca), jak i większych zbiorów poetyckich i prozatorskich (*Żywej śmierci* Lipskiej, *Dziewczyny z ganku* Orłosia, opowiadań Wiedemanna), a także studia o szerszym zakresie, stanowiące próby syntetycznego ujęcia całej twórczości pisarskiej (Brezy i Krynickiego) lub jakiegoś istotnego jej aspektu czy tematu (szkic o Lipskiej jako pisarce politycznej, analiza obecności elementów gotycyzmu w opowiadaniach Herlinga-Grudzińskiego). Morawiec przyjmuje postawę hermeneutyczną, jest w swoich poszukiwaniach stale blisko analizowanego tekstu, ale też precyzyjnie bada relacje intertekstualne, inspiracje i filiacje. Linią łączącą tak różne pola refleksji badawczej jest próba odpowiedzi na pytanie o to, jak literatura polska zmagala się – i zмага nadal – z presją polityki, zależności i władzy, jak jej podlega i jednocześnie próbuje się spod niej wyzwolić.

(Red.)

***Paradygmaty współczesnego kina*, pod red. Ryszarda W. Kluszczyńskiego, Tomasz Kłysa i Nataszy Korczarowskiej-Różyckiej, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, ss. 205.**

Artykuły wchodzące w skład zbiorowego tomu *Paradygmaty współczesnego kina* oscylują wokół problematyki przemian, jakim podlega kino od lat sześćdziesiątych ubiegłego wieku – czasu filmowego buntu nowej fali i początku zmian technologicznych w produkcji filmów. Autorzy podjęli próbę zbadania i opisu ewolucji tendencji stylistycznych, genologicznych, produkcyjnych i dystrybucyjnych, koncentrując się zarówno na wymiarze technologicznym (cyfrowość, interaktywność) i instytucjonalnym (film w sieci, w galerii sztuki), jak i ekonomicznym (zjawisko crowdfundingu). Dzięki temu udało im się uchwycić rytm przeobrażeń, jakim podlegała kinematografia w ciągu ostatnich pięćdziesięciu lat. Podstawowym celem publikacji jest jednak nie tylko analiza procesu przemian w kinematografii, ale również nakreślenie obrazu współczesnego kina, w którym przeszłość spotyka się z teraźniejszością: tradycyjne struktury wchodzą dialog z najnowszymi technologiami, a wątki z przeszłości są kontynuowane i splatają się z najnowszymi tendencjami.

(MaG)

***Polsko-włoskie kontakty filmowe. Topika, koprodukcje, recepcja*, pod redakcją Anny Miller-Klejsy i Moniki Woźniak, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego i Wydawnictwo Biblioteki Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej, Łódź 2014, ss. 216.**

Polsko-włoskie kontakty kulturowe mają długą tradycję, a redaktorki zbioru przekonują, że istotną płaszczyznę wzajemnego oddziaływania stanowi kinematografia. Zamieszczone w tomie artykuły analizujące polsko-włoskie kontakty filmowe wpisują się w ważny trend współczesnej humanistyki, jakim jest badanie relacji i wpływów w obrębie kultury audiowizualnej różnych narodów.

W tomie przeważają artykuły „opierającej się na analizie tekstualnej, które pozwalają na zidentyfikowanie dominującego wizerunku Polaków we włoskim kinie – i *vice versa*” (s. 10). Problematykę tę podejmują Michał Dondzik, Karol Jachymek oraz Diana Dąbrowska. Grażyna Stachówna przygląda się obecnemu w polskim filmie „mitowi Wenecji”, natomiast Hanna Winiszewska analizuje wątek opery w filmach Krzysztofa Zanussiego, jednego z najważniejszych rzeczników polskiej kultury filmowej we Włoszech. Ponadto w tomie znajdują się artykuły poświęcone postaciom „uwikłanym” w polsko-włoską historię. Marta Cebera omawia niezapomnianą postać Bony Sforzy, jaką w serialu Janusza Majewskiego wykreowała Aleksandra Ślaska, natomiast Marek Lis ukazuje nurt filmowych biografii papieża Polaka w kinematografii włoskiej. O kulturowo-geograficznych uwarunkowaniach translacji na przykładzie *Pinokia* Roberta Benigniego i *Kanału* Andrzeja Wajdy piszą Weronia Król i Sylwia Skuza.

Książkę zamyka aneks, zawierający dwugłos na temat polsko-włoskich kontaktów filmowych, ale ujętych z perspektywy bardziej intymnej, osobistej. Jerzy Stuhr wspomina swoje pierwsze wyjazdy do Włoch, dzieląc się m.in. zabawną anegdotą dotyczącą wyprodukowanego przez Włochów wina „Witkacy się nazywało” (s. 202). Krzysztof Zanussi przypomina o rodzinnej legendzie, wedle której pewna jego daleka przodkini „była gwiazdą (a może tylko gwiazdką) kina niemego” (s. 209).

(AWG)

Potęga intelektu. Umberto Eco: recepcja i reminiscencje w Polsce. Księga dedykowana Profesorowi Umberto Eco, doktorowi honoris causa Uniwersytetu Łódzkiego, pod red. Artura Gałkowskiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, ss. 572.

Książka dedykowana Umberto Eco na pamiątkę nadania tytułu *honoris causa* Uniwersytetu Łódzkiego ma artystyczny charakter. Koncepcję publikacji – której poszczególne części tworzą tryptyk, nawiązujący do trzech rodzajów labiryntu wyróżnionych w studiach historycznych Eco o znaku i interpretacji – opracowała Katarzyna Turkowska. Pierwsza część zawiera dwujęzyczne wersje dokumentów i treści wystąpień przygotowanych z okazji uroczystości nadania Profesorowi Eco honorowego wyróżnienia. Druga to zbiór studiów o interdyscyplinarnym charakterze – prac polskich literaturoznawców, semiotyków i kulturoznawców w tłumaczeniu na język angielski oraz artykułów w języku włoskim i francuskim. Trzecią część książki stanowi cenna bibliografia, podmiotowa i przedmiotowa, twórczości Umberta Eco w Polsce do roku 2013.

(KS)

Prze(d)sądy. O czytaniu kultury, pod red. Juliana Czurko i Michała Wróblewskiego, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, ss. 204.

Tom jest pokłosiem ogólnopolskiej studencko-doktoranckiej konferencji naukowej, która odbyła się w Miejskim Punkcie Kultury Prexer – UŁ

w dniach 13–14 maja 2011 roku z inicjatywy Koła Naukowego Antropologów Literatury, działającego przy Katedrze Teorii Literatury Instytutu Kultury Współczesnej UŁ, oraz Pracowni Antropologii Literatury. Zgodnie z interdyscyplinarną tradycją Koła, redaktorzy starali się nie ograniczać zbioru do tekstów o literaturze, pozostaje ona jednak punktem wyjścia dla rozważań o popkulturze, teatrze, fotografii, filmie czy reklamie. Autorzy publikacji poświęcili uwagę skomplikowanemu procesowi odbioru tekstów kultury – próbowali przyjrzeć się bliżej strategiom poznawczym, stereotypom działającym podczas lektury oraz możliwościom ich przekraczania. Łączy ich przekonanie, że interpretacja zaczyna się na długo przed odczytaniem, obejrzeniem, wysłuchaniem... Stąd zadawane przez nich pytania: Kiedy rozpoczyna się proces odbioru tekstów kultury? Jakie znaczenie w tym procesie mają konteksty i prze(d)sądy? Autorzy wskazują, że ogrom interpretacyjnych możliwości tkwi w samym zrozumieniu funkcjonowania zjawisk kulturowych oraz ich wzajemnych zależności. Stoją na stanowisku, iż podejmując próbę zgłębienia fragmentu kultury, odbiorca bierze czynny udział w procesie jej kształtowania, jednocześnie formując samego siebie.

(AK)

Stanisław Przybyszewski, *Gody życia*, oprac. i opatrzyła wstępem Karolina Goławska, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, ss. 279.

Staranna, z pietyzmem zaprojektowana edycja krytyczna sztuki Stanisława Przybyszewskiego z 1909 r. (prwd. 1910) jest wyrazem zrozumienia pilnej konieczności wznowienia dorobku twórcy, który wywarł olbrzymi wpływ na kształt literatury polskiej i europejskiej przełomu XIX i XX wieku i którego dzieła – trudno dostępne, pozostające w pierwodrukach – wzbudzają coraz większe zainteresowanie (i uznanie) literaturoznawców. Czteroaktowe *Gody życia* to interesujące studium dumnej, dojrzewającej do samopoznania kobiety, która pozostaje duchowo czysta mimo odejścia z kochankiem i dokonanego na niej gwałtu. To także opowieść o sile instynktu macierzyńskiego, który przezwycięża miłość do mężczyzny. Autorka niniejszego opracowania poprzedziła tekst dramatu wprowadzającym w lekturę wstępem interpretacyjnym, omawiając perypetie związane z prapremierą sztuki (za którą autor wziął zaliczkę od kilku teatrów), analizując postać głównej bohaterki oraz otaczających ją mężczyzn w kontekście realiów społeczno-rodziny początki XX w., wyjaśniając rozumienie przez Przybyszewskiego terminów „dramat współczesny” i „tragedia”. Czytelnik znajdzie też drobny komentarz edytorski z uwzględnieniem odmian tekstu.

(Red.)

Maciej Robert, *Perełki iskowronki. Adaptacje filmowe prozy Bohumila Hrabala*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, ss. 300.

Książka Macieja Roberta nie jest wyłącznie studium filmoznawczym, lecz uwzględnia również optykę literaturoznawczą, autorowi zależało bowiem, by „typowo filmoznawcza interpretacja (...) nie przysłoniła szerokiej

kontekstualności tych utworów” (s. 11). Analizując poszczególne adaptacje, posługuje się więc Robert zróżnicowanymi narzędziami metodologicznymi – korzysta między innymi z dorobku teorii literatury, filozofii, filmoznawstwa, socjologii czy antropologii. Pierwszy rozdział pracy (*Semantyczny zamęt, czyli twórczość Bohumila Hrabala*) dotyczy artystycznej biografii pisarza. Kolejne części stanowią wnikliwe analizy filmów wyreżyserowanych na podstawie jego prozy przez Jiriego Menzla. Są to: *Peretki na dnie*, *Pociągi pod specjalnym nadzorem*, *Skowronki na uwięzi*, *Postrzyżyny*, *Święto przebiśniegu* oraz *Obsługiwałem angielskiego króla*. W ostatnim rozdziale (*Hrabal bez Menzla, czyli trzy filmowe próby*) znajdziemy natomiast krótkie omówienia adaptacji filmowych zrealizowanych na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych przez młodych czeskich reżyserów. Publikację wieńczą przeprowadzone przez autora wywiady z Menzlem oraz z Verą Caisovą – reżyserką filmu *Zbyt głośna samotność* według prozy Hrabala.

(AM)

Dagmara Rode, *Polityka w pierwszej osobie. Twórczość Dereka Jarmana*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, ss. 182.

Książka stanowi monograficzne opracowanie dorobku brytyjskiego awangardzisty: reżysera, scenarzysty, malarza, pisarza i poety. Twórczość autora *Sebastiana* charakteryzuje się – jak zauważa badaczka we wstępie – niezwykłą spójnością przy zachowaniu dużej różnorodności i bogactwa odniesień, a taobfitość kontekstów i różnorodność technik stosowanych przez artystę (literatura, film, malarstwo) skłoniły ją do wzbogacenia metodologii o badania m.in. z zakresu socjologii, psychologii głębi i *queertheory*. Próbując opisać dorobek Jarmana w sposób możliwie syntetyczny, Rode sytuuje go m.in. w kontekście politycznym (zaangażowanie reżysera w ruch LGBT/*queer*) i konfrontuje z osiągnięciami innych przedstawicieli brytyjskiej awangardy filmowej. Dzięki temu badaczka ukazuje często nieznane lub wręcz ignorowane podstawy późniejszych strategii artystycznych Jarmana.

(MaG)

Dorota Samborska-Kukuć, *Hrabianka z Inflant Polskich. Twórczość literacka Ludwiki Platerówny (1827-1897)*, Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy, Białystok 2014, ss. 148.

Monografię rozpoczyna znamienne rozpoznanie Autorki: w świadomości historycznej przeciętnego Polaka nazwisko Plater łączy się z jedną postacią, Emilią. Zapomnieniem okryły się dokonania innych członków tego kresowego rodu, którego inflancka genealogia, po części zarysowana w początkowych rozdziałach książki, sięga XIII wieku. Autorka poszukuje przyczyn przemilczenia twórczości Ludwiki Plater. Punktując tendencyjność i nieudolność jej prób literackich, nie odejmuje jednak tej twórczości wartości historycznej – przybliżającej realia Inflant Polskich, Kresów zapomnianych, których literackie reprezentacje są zgoła nieliczne. Wskazuje, iż na kartach *Dramatu bez nazwy* podjęła Platerówna próbę swoistej hagiografii rodzinnej,

czyniąc głównym bohaterem swojego brata Leona (ukrytego pod imieniem Juliusz) – skazanego i straconego przez carskie wojsko po nieudanym napadzie na transport broni w 1863 roku. W powieści *Przed laty* próbowała natomiast ocalić od zapomnienia autentyczną atmosferę ziemiańskiej Łatgalii wraz z jej mozaiką kulturową i obyczajową. Także pozostałe utwory Platerówny zostały przez Autorkę monografii dokładnie zinterpretowane i osadzone w kontekście historycznym oraz biograficznym. Całości monografii dopełnia bogaty aneks zawierający fotografie miejsc i osób.

(TB)

Shakespeare 2014. W 450. rocznicę urodzin, pod redakcją Krystyny Kujawińskiej i Moniki Sosnowskiej, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, ss. 236.

Tom jest w dużej mierze rezultatem dyskusji naukowych prowadzonych w Międzynarodowym Centrum Badań Szekspirowskich utworzonym w 2012 roku na Uniwersytecie Łódzkim. Zawiera dwanaście artykułów podejmujących refleksję nad prawidłowościami odbioru twórczości Williama Szekspira w kulturze polskiej. W części pierwszej, *Hamlet i „Hamlet” – towaryzysze dziejów narodowych* autorzy odczytują słynny dramat za pomocą różnych narzędzi metodologicznych. Znalazły się w tym miejscu rozważania odwołujące się do fenomenologicznego namysłu nad percepcją, psychoanalitycznej koncepcji przestrzeni akustycznej czy założeń feministycznych, „które uczyniły Ofelię literackim archetypem kobiety obłąkanej” (s. 16). Podano zarazem dyskusji „mit Hamleta” w kulturze polskiej oraz przedstawiono sposoby odczytania dzieł elżbietańskiego dramaturga w wybranych tekstach kultury (literackich i filmowych).

W drugiej części monografii: *Poza Hamletem (i „Hamletem”) – metamorfozy autora i jego twórczości w literaturze, filmie i sztuce* podjęto próbę zrewidowania tego, czym miałby być „film szekspirowski w Polsce” (s. 153). Ostatecznie akcent badaczy pada przede wszystkim na inscenizację teatralne. Nie zabrakło przykładów „radikalnej interpretacji dzieł stratfordzkiego dramaturga, wyznaczanej przez reżyserów takich jak Konrad Swinarski i Krzysztof Warlikowski” (s. 173) oraz Maja Kleczewska. Podniesiono „problem domniemanych polskich źródeł” (s. 118) *Zimowej opowieści* oraz przedstawiono argumenty na poparcie tezy, że „Szekspir (jednak) napisał Szekspira” (s. 16).

(AWG)

Juliusz Słowacki, Beniowski. Poemat z roku 1841 i dalsze pieśni. Nowe wydanie krytyczne, oprac. Jacek Brzozowski i Zbigniew Przychodniak, Poznań 2014, ss. 688.

Nowe wydanie poematu *Beniowski* w opracowaniu Jacka Brzozowskiego i Zbigniewa Przychodniaka jest kolejną pozycją w edycji krytycznej pism Juliusza Słowackiego. Wydawcy podjęli dialog z poprzednimi edycjami poematu o szlachcicu podolskim i konfederacji barskiej. Za prymarną przyjęli

zasadę genetyczną porządkowania tekstu, w przeciwieństwie do wieloletniej tradycji ustalania kształtu utworu na podstawie odtwarzania domniemanej intencji autora. Wydawcy proponują szereg zmian, dzięki którym czytelnik zyskuje nowe spojrzenie na sztandarowe dzieło, tak mocno zakorzenione w literaturoznawstwie polskim w dotychczasowym, „fabularnym” układzie. Pragną, by czytelnik obcował z dziełem „otwartym” czy „potencjalnym”, bez narzuconej już w pierwszym spotkaniu interpretacji. Podobnie jak inne pozycje niniejszej edycji pism Słowackiego, *Beniowski* został wyposażony w rozbudowany aparat krytyczny (opisy źródeł, historycznoliteracki wstęp, informacje o kształcie poematu w poprzednich edycjach i wprowadzonych zmianach, objaśnienia, ilustracje).

(MC)

***Spotkania z gatunkami filmowymi. Horror*, pod red. Bogumiły Fiołek-Lubczyńskiej, Agnieszki Barczyk i Renaty Nolbrzak, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, ss. 138.**

Na publikację składa się dwanaście artykułów, które w ujęciu całościowym dają wnikliwy ogląd jednego z najprężniej rozwijających się współcześnie gatunków filmowych – horroru. Pierwsza część książki poświęcona została analizie pojęć kluczowych dla tego typu kina: strachu, lęku, przerażenia. Autorzy podejmują próbę odpowiedzi na pytania, jak filmy grozy wpływają na dzieci i jak działają mechanizmy lęku w dobie współczesności? Dlaczego to dźwięk, nie obraz, przeraża bardziej? Część druga wskazuje kierunki rozwoju gatunku: od czasów kina niemego aż po współczesne tendencje (tutaj dwa artykuły poświęcone zostały horrorowi azjatyckiemu). Trzecia i ostatnia część to studia przypadków. Autorzy poddają analizie poszczególne realizacje gatunku. Pojawiają się tytuły filmów uważanych za klasykę: *Silent Hill*, *Nosferatu*, *Noc żywych trupów* czy *Osada*, które odczytywane (czy raczej oglądane) są przez pryzmat ideologii rasy, etnologii, twórczości E.A. Poe’go oraz pod kątem ich przedstawienia w grach komputerowych.

(AgK)

***Szekspir na blogu*, red. Monika Sosnowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, ss. 137.**

Publikacja zawiera cztery teksty poświęcone twórczości Szekspira – zarówno interpretacji konkretnych utworów literackich, jak i recepcji dzieła Szekspira na przestrzeni lat. W szkicu otwierającym tom Agnieszka Szwach pokazuje, jak między XVII a XVIII wiekiem zmieniało się podejście do dorobku artystycznego dramaturga i w jaki sposób stał się on „ikoną literatury europejskiej” (s. 27). Elżbieta Staniszkiewicz pisze o kształtowaniu się myśli szekspirologicznej w okresie międzywojennym, omawiając publikacje czołowych anglistów-literaturoznawców. Olę Mastalę interesuje problem czasu w *Zimowej opowieści* (w oryginale i w polskich przekładach), natomiast Monika Sosnowska bada znaczenie zmysłów w *Hamlecie*, koncentrując się przede wszystkim na postaci Ofelii. Tytuł publikacji nawiązuje do

niestandardowych rozwiązań graficznych, jakie zostały w książce zastosowane – układ tekstów sprawia, że całość stylizowana jest na blog internetowy. Dopelnieniem tomu jest poza tym spis blogów dotyczących (twórczości) Szekspira.

(AM)

Joanna Ślósarska, *Skrypty losu*, Wydawnictwo Primum Verbum, Łódź 2015, ss. 162.

Kluczowe dla książki jest tytułowe pojęcie skryptu losu, wywiedzione przede wszystkim z tradycji starogreckiej, rozumiane jako „realnie funkcjonujący plan życia”, a także jako „forma poznania i kształtowania osobistych trajektorii losu oraz konwencji wypowiedzi”. Autorkę zajmują tekstualizacje losu w różnych wypowiedziach artystycznych, polskich i obcych. W pięciu kolejnych rozdziałach bada tę problematykę: w polskiej literaturze baśniowej, w powieści fantasy Johna Crowleya *Mate, duże*, w twórczości plastycznej i literackiej GaoXingjiana, w muzyce Aleksandra Skriabina oraz w mistycznej autobiografii św. Teresy od Jezusa, skupiając się przede wszystkim na strukturach narracyjnych jako projektujących ramy doświadczeń, wyznaczających warunki ich asymilacji oraz wzorce ich przekraczania. Zakończenie sumuje i porządkuje różne aspekty zaprezentowanych wcześniej analiz we współczesnej perspektywie kulturowej – niestabilnej ponowoczesności.

(Red.)

Joanna Ślósarska, *Zasada tranzytywności w kulturze*, Wydawnictwo Scriptum, Kraków 2014, ss. 150.

Publikacja poświęcona jest doświadczeniu tranzytywności w tych tekstach kultury, w których – jak pisze autorka – „nacechowana została funkcja mówiącego »ja«, poszukującego możliwości zintegrowania skrajnych fenomenów rozpoznawanych we wzorach kulturowych lub/i zaistniałych w realnej rzeczywistości, jako zbiór sytuacji krytycznych generowanych przez relacje społeczne”. W części wstępnej autorka przedstawia antropologiczną koncepcję tranzytywności Donalda Winnicotta oraz, posiłkując się propozycjami Fritza Schützego dotyczącymi podstawowych rodzajów doświadczenia biograficznego sprzężonego z zasadami organizacji społecznej, omawia trajektorie biograficzne i wspólnotowe w przestrzeni tranzytywnej. W kolejnych rozdziałach Ślósarska prezentuje analizy reprezentacji doświadczenia tranzytywności w wierszach *Maria Magdalena* Kazimierza Wierzyńskiego i *Akteon* Bolesława Leśmiana, bada poobozową fikcjonalną i dokumentalną prozę Jorge Semprúna Maury (*Omdlenie, Odpowiedni trup, Wielka podróż, L'Écriture ou la vie, Le Ferrouge de la memoire*) pod kątem ocalającego od traumatycznej pamięci wymiaru pisania, przedstawia motyw domu utraconego – jako destruktywnej przestrzeni tranzytywnej na przykładach współczesnych dzieł fotograficznych i malarskich oraz domu wyobrażonego w prozie Josepha Brodskiego *Znak wodny*, analizuje kwestię dystopii

tranzytywnej czasoprzestrzeni w opowiadaniach Jacka Dukaja ze zbioru *W krainie niewiernych*. Zakończenie prezentuje fenomeny tranzytywne jako niezwykle istotne dla możliwych konceptualizacji dynamiki współczesnej kultury oraz konceptualnych polaryzacji kategorii „ja”. Książkę domykają obfita bibliografia, netografia oraz streszczenie w języku angielskim.

(Red.)

***Trajektorie obrazów. Strategie wizualne w sztuce współczesnej*, pod red. Ryszarda W. Kluszczyńskiego i Dagmary Rode, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, ss. 178.**

Publikacja stanowi zbiór artykułów zogniskowanych wokół zagadnienia obrazowości nie tylko w sztuce współczesnej, jak sugeruje tytuł, ale także w szeroko pojętej przestrzeni cyberkultury. Autorzy podjęli się analizy istoty obrazu i próbowali odpowiedzieć na pytanie, czym obraz stał się w świecie po rewolucji technicznej, elektronicznej, cyfrowej, interaktywnej oraz sieciowej. W każdym z rzeczonych kontekstów kategoria obrazu jawi się inaczej – od obrazu-sygnалу, poprzez obraz-wydarzenie i obraz-partyturę, aż do obrazu-zadania. Książka *Trajektorie obrazów* jest swoistym przeglądem przeobrażeń, którym podlega świat szeroko rozumianej sztuki. Autorzy poszczególnych tekstów dotyczą w swoich rozważaniach obszarów literatury, malarstwa, kina, twórczości wideo, *body artu* czy gier cyfrowych i analizują różnorodne związki sztuki z mediami i technologią.

(MC)

***Wzniosłość i makabra w literackich obrazach śmierci*, red. Michał Kuran, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, ss. 266.**

Zebrane w tomie studia są poświęcone obrazom śmierci i umierania w rozmaitych formach i gatunkach literackich: od mitów, poprzez poematy, powieści historyczne, nowele, wiersze i dramaty, po teksty piosenek i epitafia. Dotyczą literatury wszystkich epok. Czytelnik znajdzie tu analizy m.in. *Diesirae* Lucjana Rydla, kazania pogrzebowego *Pamięć sprawiedliwego* Fabiana Birkowskiego, poezji Anny Świrszczyńskiej czy Anny Kamińskiej, jak również twórczości Juliusza Słowackiego, Henryka Sienkiewicza, Jacka Kaczmarskiego czy Susann Clarke.

(KO)

***Zgubiony kapelusz. Wiersze Wisławy Szymborskiej dla Umberta Eco*, red. Jadwiga Czerwińska, Artur Gałkowski, Joanna Ciesielka, Ilario Cola, Tamara Roszak, opracowanie graficzne Jadwiga Czerwińska, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2015, ss. 63.**

Tomik *Zgubiony kapelusz* powstał w związku z wizytą Umberta Eco w Uniwersytecie Łódzkim. Jest pokłosiem konkursu na artystyczne tłumaczenie na język włoski wierszy Wisławy Szymborskiej, której poezję Eco ceni. W zbiorze, poprzedzonym wstępem Michała Rusinka, znalazło się

11 przekładów (czy: przekłady 11 wierszy) wierszy polskiej noblistki. Tomik ma interesującą szatę graficzną – w publikacji wykorzystano czcionkę „Szymborska”, a na okładce wycinankę „For Umberto”, którą poetka przygotowała dla włoskiego pisarza i semiologa. Całość uzupełniają reprodukcje grafik Jadwigi Czerwińskiej.

(KS)

Autorami not o książkach są doktoranci Instytutu Filologii Polskiej UŁ: Tomasz Baudysz (TB), Magdalena Ciechańska (MC), Agata Kupracz (AgK), Anna Wiśniewska-Grabarczyk (AWG), Alicja Karwowska (AK), Magdalena Górowska (MG), Mateusz Grabowski (MaG), Anna Minkina (AM), Katarzyna Ossowska (KO), Katarzyna Szumska (KS).